

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 200 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish.....	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Xakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций.....	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилола Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	

XALQARO SAVDONING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI

Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li
O'zbekiston Respublikasi Bank – Moliya Akademiyasi magistranti

Isayev Laziz Baxtiyorovich
O'zbekiston Respublikasi Bank – Moliya Akademiyasi magistranti

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasi xalqaro iqtisodiy-moliyaviy aloqalari muammolari va yechimlari maqolada yoritib berilgan. O'zbekistonning savdo va iqtisodiy hamkorlikni yanada keng rivojlantirish va amalga tatbiq etish siyosati haqida ma'lumotlar berilgan. Shuningdek, maqolada O'zbekiston va Rossiya o'rtasidagi iqtisodiy hamda savdo aloqalari, Eron, Ozarbayjon kabi xalqaro miqyosdagi davlatlar bilan iqtisodiy- siyosiy munosabatlar haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: raqobat, atrof-muhit, xalqaro iqtisodiy aloqalar, iqtisodiy islohotlar, tuzilmalar, xalqaro kelishuvlar, savdo hamda iqtisodiy hamkorlik.

Abstract: The problems and solutions of the international economic and financial relations of the Republic of Uzbekistan are covered in the article. Information is given about the policy of further development and implementation of trade and economic cooperation of Uzbekistan. The article also discusses economic and trade relations between Uzbekistan and Russia, economic and political relations with international countries such as Iran and Azerbaijan.

Key words: competition, environment, international economic relations, economic reforms, structures, international agreements, trade and economic cooperation.

Аннотация: В статье освещены проблемы и пути решения международных экономических и финансовых отношений Республики Узбекистан. Дана информация о политике дальнейшего развития и реализации торгово-экономического сотрудничества Узбекистана. В статье также рассматриваются экономические и торговые отношения между Узбекистаном и Россией, экономические и политические отношения с такими международными странами, как Иран и Азербайджан.

Ключевые слова: конкуренция, окружающая среда, международные экономические отношения, экономические реформы, структуры, международные соглашения, торгово-экономическое сотрудничество.

KIRISH

O'zbekistonning tashqi, birinchi navbatda, xalqaro miqyosda olib boradigan siyosatining eng zarur, ustuvor yo'nalishi chegaradosh davlatlar bilan munosabatlar hamda har tomonlama hamkorlik va o'zaro kelishuvni yanada kuchli rivojlantirish, mustahkamlash va uni tatbiq etishdandan iborat. Mintaqaviy munosabatlarni mustahkamlash Markaziy Osiyoda va unda joylashgan davlatlar o'rtasida tinchlik, siyosiy-iqtisodiy barqarorlik va farovonlikning eng zarur sharti deb hisoblaymiz.

“O'zbekiston G'arb, Osiyo-Tinch okeani mintaqasi, Janubi-Sharqiy hamda Janubiy Osiyo mamlakatlari bilan aloqalar va munosabatlarni jadal hamda izchil rivojlantirishga va ularni sifat jihatidan yangi mazmun bilan to'ldirishga intilmoqda.

O'zbekiston bilan Yevropa Ittifoqi o'rtasida 1996-yilda imzolangan Sheriklik va hamkorlik to'g'risidagi bitim asosida nafaqat siyosiy muloqot, balki Yevropa Ittifoqi bilan savdo-iqtisodiy aloqalar ham rivojlanib, mustahkamlanib bormoqda.

O'zbekistonning Shimoliy va Janubiy Amerika davlatlari, xususan, AQSh bilan hamkorligi kengaymoqda. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, Osiyo, Yaqin va O'rta Sharqdagi ruhi, dini, urf-odat va an'analari yaqin bo'lgan musulmon sivilizatsiyasi mamlakatlari bilan bevosita aloqalar o'rnatish imkoniyatiga ega bo'ldi. O'zbekiston bilan ushbu mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy aloqalarning rivojlanishi ham ijobiy dinamikaga ega¹.

Yana eng muhim yo'nalish – MDH davlatlari bilan hamkor bo'lib, hamkorlik doirasida ishtirok etuvchi davlatlar umumiy hamda ushbu davlatlarning milliy-iqtisodiy manfaatlari va maqsadlarini ko'p tomonlama va ikki tomonlama maqsadda amalga oshirish bo'yicha o'zining muhim o'rinlarini egallashlari mumkin.

O'zbekistonning xalqaro savdo bozorga chiqishi barcha siyosiy-iqtisodiy va ijtimoiy muhitni isloh qilish va tubdan yangilash asnosida sodir bo'lmoqda. Mamlakatimiz ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlarning tayyor modelisiz bozor transformatsiyasiga asoslangan yo'lga o'tdi. Nafaqat davlatning iqtisodiyotini isloh qilish, balki ushbu davlatning o'ziga xos xususiyat va imkoniyatlarini hisobga olgan holda tashqi iqtisodiy xalqaro munosabatlarga olib chiqishning tubdan yangi usul va mexanizmlarini yaratish zarur edi.

O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy munosabatlarni yanada takomillashtirish siyosati sababli mamlakatimizda ochiq bozor iqtisodiyotini yaratish hamda ushbu bozorni kengaytirish bo'yicha ko'plab ishlar va islohotlar amalga oshirilmoqda, buning asosida O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy munosabatlari va jahon mehnat taqsimotida ishtirok etishi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Jahon savdo ilmiy asoslarining birinchilari 1776-yilda Adam Smit qalamiga mansub "Xalq tabiati va boyligini o'rganish" kitobida yozilgan. Adam Smit o'z asarida agar tovar birligi uchun boshqa jahon mamlakatlarga qaraganda ko'proq mahsulot yetkazib beroladigan bo'lsa, ushbu davlat mutlaq ustunlikka ega.

"Mutlaq afzalliklar tabiiy omillar shu o'rinda iqlimiy tabiiy sharoitlar hamda tabiiy resurslarning mavjudligi bilan yaratilishi mumkin. Tabiiy afzalliklar esa qishloq xo'jaligi hamda sanoatda muhim o'rin tutadi.

TADQIQOT METODOLIYASI

O'zbekiston Respublikasi har tomonlama xalqaro jahon iqtisodiy munosabatlarda faol ishtirok etib kelmoqda. Hozirda mamlakatimizning Germaniya, Buyuk Britaniya, AQSh, Yaponiya, Italiya, Fransiya, Koreya Respublikasi, Turkiya hamda Xitoy kabi dunyoning eng ilg'or davlatlari bilan munosabatlari jadal rivojlanib kelmoqda.

Mamlakat tashqi savdo siyosatining asoslaridan biri milliy iqtisodiyotimizning raqobatdoshligini yanada mustahkamlash, mamlakat eksport munosabatlarini rivojlantirish hamda kengaytirishga qaratilgan dasturni ishlab chiqish va uni amalga oshirishdan iborat. Ushbu dastur maqsadi eksport hajmining muntazam ravishda o'sishi uchun muhim shart-sharoitlarni ta'minlash va mamlakatimizda mavjud resurs hamda ishlab chiqarish muhitidan maksimal foydalanish, uni yanada rivojlantirish asosida ushbu dasturning tuzilmasini takomillashtirish va amalga oshirishdan iborat.

Tovar yetkazib berish butun dunyoning 78 davlatlariga amalga oshirilib kelinmoqda. Eksport tarkibida ma'lum bir darajada sezilarli o'zgarishlar amalga oshirildi, shu asosda tovar eksporti hajmi qisqardi, shu qatorda tayyor mahsulotlar, qayta ishlab chiqarish darajasi yuqori hisoblangan mahsulotlar yetkazib berish hajmi oshmoqda.

Mamlakatimizda ishlab chiqarishni kengaytirish hisobiga bir qancha turdagi tovar hamda mahsulotlar, jumladan, poyabzal, alkogolli va alkogolsiz ichimliklar, yoqilg'i importi kamaydi. Oziq-ovqat, iste'mol mahsulotlari importi ikki karra kamaydi.

Import hajmining eng kamida 74 foizini ishlab chiqarish va texnik maqsadlardagi uskunalar va mahsulotlar importi tashkil etib kelmoqda, bu esa mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishning eng muhim strategik maqsad va tamoyillariga mos keladi.

"O'zbekistonda tashqi savdo rejimini liberallashtirish va uni JST talablariga moslashtirish bo'yicha tizimli siyosat olib borilmoqda.

O'zbekistonda YalM o'sishi 2000-yillarning o'rtalaridan boshlab yuqori darajada saqlanib qoldi. Bu, birinchi navbatda, mamlakat eksport tovarlari (mis, oltin, tabiiy gaz va paxta) uchun qulay savdo sharoitlari, davlat tomonidan makroiqtisodiy boshqaruv, xalqaro moliya bozorlariga chiqish imkoniyati cheklanganligi bilan bog'liq. 2014-yilda iqtisodiyot 8,1 foizga o'sdi. Bu kuchli o'sish 2015-yilda (8%) va 2016-yillarda (7,8%) biroz

1 Khan SM Uzbekistan-Pakistan ikki tomonlama munosabatlar: yangi istiqbollar va yangi imkoniyatlar // Mudofaa jurnali. 2017. V. 20. No6. S. 32.

kamaydi. O'sish 2017-yilda 7 foiz, 2018-yilda 7,3 foiz bo'lishi prognoz qilinmoqda. Bunday o'sish ko'rsatkichlari O'zbekistonni MDHning eng dinamik iqtisodiyotlaridan biriga aylantiradi"².

Respublika mustaqillikka erishgach, hukumat, xususan, elektr energiya bilan o'zini o'zi ta'minlashga asoslangan bosqichma-bosqich amallar hamda import o'rnini bosuvchi strategiyasini tanlab kelmoqda. Bu siyosatlariga tayyor tovarlarni o'zlashtirish dasturi, iste'mol mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirish, tovar yetkazib beruvchilarga ko'maklashish, kichik hamda o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, xizmat ko'rsatish sohasini rag'batlantirish dasturi kiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

"O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi axborot xizmati ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda xizmat ko'rsatish sohasi eng yirik tarmoq bo'lib qolmoqda va mamlakat yalpi ichki mahsulotining 46,8 foizini, sanoat va qishloq xo'jaligi esa yalpi ichki mahsulotning mos ravishda 33,9 va 19,3 foizini tashkil etadi"³.

Bundan tashqari, respublikamiz tabiiy resurslarga boy: ko'mir, mis, rux, volfram, kumush va uran. Mamlakatimiz gaz hamda neftning eng yirik ishlab chiqaruvchisi bo'lib, o'zining sanoatini rivojlantirish bo'yicha ishlar olib bormoqda.

"O'zbekiston tashqi savdosi hajmining qariyb 20 foizini tashkil etuvchi Rossiya O'zbekiston Respublikasi-ning eng muhim savdo-iqtisodiy hamkori bo'lib, 2003-yil oxirida tovar ayirboshlash hajmi 998,7 million AQSH dollariga (o'sish 25% ga), 2004-yilda 1379, 0 mln.dollarga (38% o'sish) yetdi. 2005-yilda o'zaro tovar ayirboshlash hajmi 1762,7 milliard dollarga yetdi.

2004-yilga nisbatan 27,7 foizga o'sdi. 2006-yilda Rossiya va O'zbekiston o'rtasidagi tovar aylanmasi 2,4 milliard AQSH dollarini tashkil etdi"⁴.

O'zbekiston tashqi savdo aylanmasi 2017-yilda 27 milliard dollarni tashkil etganini aytib o'tishimiz mumkin.

"Toshkent, O'zbekiston (UzDaily.com) – 2017-yilning yanvar-dekabr oylarida O'zbekistonning tashqi savdo aylanmasi qariyb 27 milliard dollarni tashkil etdi. Bu haqda O'zbekiston Davlat statistika qo'mitasi xabar bermoqda.

So'nggi yillarda respublikada eksport tarkibi o'zgarib, tovar va xizmatlarning deyarli barcha guruhlarida o'sish kuzatildi.

Mashina va asbob-uskunalar eksporti o'tgan yilning shu davriga nisbatan 60,1 foizga, transformator va akkumulyatorlar 54,8 foizga, kabel va sim mahsulotlari 33,3 foizga, qozonxonalar, asbob-uskunalar va mexanik qurilmalar hamda ularning qismlari eksporti 24,0 foizga o'sdi.

Alkogolli va alkogolsiz ichimliklar eksportining 61,1 foizga, bug'doy 32,2 foizga, meva - sabzavot va ularni qayta ishlash mahsulotlarining 15,6 foizga o'sishi hisobiga oziq-ovqat mahsulotlari eksporti hajmi 26,1 foizga oshdi.

Qora va rangli metallar eksporti hajmining 29,5 foizga oshishi rux va undan tayyorlangan mahsulotlarning 47,5 foizga, alyuminiy va undan tayyorlangan buyumlarning 80,0 foizga, mis va undan tayyorlangan buyumlarning 34,7 foizga oshishi hisobiga kuzatilmoqda."⁵

Import tarkibida asosiy qismini mashina hamda asbob va uskunalar – 38,9 foiz, kimyo tovarlari hamda undan tayyorlangan mahsulotlar – 16,5 foizga to'g'ri keldi.

Eksportning jami hajmida xizmat ko'rsatish ulushi 25,1 foizni qamrab olmoqda, bunda transport xizmat ko'rsatish 11,5 foizni, sayohat xizmatlari 11,3 foizni tashkil etadi.

"MDH davlatlari orasida tashqi savdo aylanmasining 28,7 foizini tashkil etuvchi Rossiya, Qozog'iston, Ukraina, Qirg'iziston va Tojikiston asosiy tashqi savdo hamkorlari bo'lib, boshqa davlatlarga Xitoy, Turkiya, Koreya Respublikasi, Germaniya, Afg'oniston, Braziliya, Hindiston kiradi. Eron, Latviya, Litva, Fransiya, AQSH, Italiya jami tashqi savdo aylanmasining 41,6 foizini tashkil etadi.

Meva-sabzavot va ularni qayta ishlash mahsulotlari eksporti hajmi 708,8 million dollarni tashkil etdi yoki o'tgan yilning shu davriga nisbatan 15,6 foizga o'sdi.

Meva-sabzavot va ularni qayta ishlash mahsulotlarining umumiy hajmida meva va rezavorlar ulushi 35,9 foizni (o'tgan yilning shu davriga nisbatan 17,0 foizga o'sgan), sabzavotlarniki 30,7 foizni (18,6 foizga), uzum 22,5 foizni tashkil etadi (12,2 foizga), qayta ishlangan meva-sabzavot mahsulotlari – 4,1 foizni (49,9 foizga) tashkil etdi"⁶.

2 Isomidinova G., Singx JSK Moliyaviy savodxonlikni belgilovchi omillar: Toshkent, O'zbekistondagi yosh talabalar orasida miqdoriy tadqiqot // Biznes va menejment elektron jurnali. 2017. V. 2. №1. S. 61-75.

3 imv.uz

4 Novikova A.A. Mintaqaviy savdo munosabatlarini o'rganish uchun yangi xalqaro statistik guruhlar. Rossiya tashqi iqtisodiy byulleteni. 52-sahifa.

5 UzDaily.com

6 Astanagulov Olim va Nazokat Qurbonaliyeva. "O'ZBEKISTONDA TOSHQI SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI." Iqtisodiyot va ta'lim.

To'qimachilik tovarlari eksporti hajmi 1,13 milliard dollarni tashkil etib kelmoqda yoki oldingi yilning ushbu davriga nisbatan 22,8 foizga o'sdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Shuni ayta olamizki, Xalqaro savdo tashkiloti – davlatlar o'rtasida savdo-sotiq munosabatlarini nazorat qilib turuvchi xalqaro tashkilotdir.

"Xalqaro jahon savdoni liberallashtirish, savdo bitimlarining odilligini ta'minlash, iqtisodiy o'sish va xalq farovonligini oshirish JSTning asosiy funksiyalari sirasiga kiradi. JST unga a'zo bo'lgan mamlakatlardan ichki bozorni erkinlashtirishni qat'iy talab qiladi.

Shunday ekan, O'zbekiston uchun kutiladigan natija nima bo'ladi? Albatta, har bir ishning samaradorligi o'sha davlat, muhitdagi yaratilgan sharoitlar va tayyorgarlik darajasiga chambarchas bog'liq kechadi. Buning uchun:

iqtisodiyotni erkinlashtirish va sanoat tarmoqlari baravar rivojlanishini tartibga solish;
nax-navoni tartibga solish va maqbul soliq tizimini vujudga keltirish; alohida sektorlar va ishlab chiqarishda subsidiyalarni saqlash;

tovarlarni standartlash va sertifikatsiya qilish tizimini tartibga solish; xorij sarmoyalari jozibadorligini oshirish;
import va eksport boj to'lovlari tarifini tartibga solish talab qilinadi.

Har bir davlatning bu tashkilotga a'zo bo'lish jarayoni o'rtacha 8-10, ba'zi davlatlar uchun esa 10-15 yilni tashkil etadi. O'zbekiston 1995-yilda ariza topshirgan bo'lishiga qaramasdan, faqat 2017-yildan boshlab, ijobiy siljish kuzatilyapti. Lekin ustuvor sohalarning boshqaruvi 30 yildirki monopolistlarning qo'lida turibdi.

Shuni ham ta'kidlash lozimki, dunyoning eng katta iqtisodiyot egalari – AQSH, G'arbiy Yevropa davlatlari, Xitoy, Yaponiya kabi mamlakatlar JSTdan unumli foydalana oladi. Kichik davlatlar, jumladan, O'zbekiston ham bu imkoniyatlardan to'liq foydalana olmasligi ularning umumiy resurslariga borib taqaladi. Mamlakatimizning JSTga a'zoligi YEOLning tartib-qoidalari va monopoliyasiga tushib qolmaslikning oldini oladi, deb hisoblaymiz. Ichki monopolistlardan qutulish muammosi hal bo'ladi. Xalqaro darajada erkin raqobat tizimi o'z-o'zidan yaratiladi".

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Khan SM Uzbekistan-Pokistan ikki tomonlama munosabatlar: yangi istiqbollar va yangi imkoniyatlar // Mudofaa jurnali. 2017. V. 20. №6. S. 32.
2. Isomidinova G., Singx JSK Moliyaviy savodxonlikni belgilovchi omillar: Toshkent, O'zbekistondagi yosh talabalar orasida miqdoriy tadqiqot // Biznes va menejment elektron jurnali. 2017. V. 2. №1. S. 61-75.
3. Robner R., Zikos D. Suvni boshqarish bo'yicha resursdan foydalanuvchilar o'rtasida bir xillik va heterojenlikning roli: O'zbekistonda sug'orish bo'yicha iqtisodiy dala tajribasidan olingan saboqlar // Suv iqtisodiyoti va siyosati. 2017 yil.
4. Astanaqulov Olim va Nazokat Qurbonaliyeva. "O'zbekistonda toshqi savdoni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari." Iqtisodiyot va ta'lim.
5. Gadjiev Yu.A. Mintaqaviy iqtisodiy o'sish va rivojlanishning xorijiy nazariyalari. // Mintaqa iqtisodiyoti. 2009-yil.
6. Novikova A.A. Mintaqaviy savdo munosabatlarini o'rganish uchun yangi xalqaro statistik guruhlar. Rossiya tashqi iqtisodiy byulleteni. 52 sahifa.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

